

SKYEN OVER JORDENS MIDTPUNKT

LIDT OM BYEN UMANAK OG DENS PROBLEMER

Af kæmner *Jørn Würtz*

Øen ligger østen for den nye verden og vesten for den gamle verden og bærer navnet Hjerte. – Øen, man siger er jordens midtpunkt.

Ved disse ord vil et lille mindretal af kongerigets beboere vide, at der her kun kan være tale om Umanak i Nordgrønland, en nogle få kvadratkilometer stor ø, som mod nord hæver sig til det navngivende, hjerteformede 1200 meter høje fjeld Umanak og mod syd giver betrængt plads til byen Umanak, hvis godt 800 sjæle dagligt kan lade sig overvælde af fjeldets vildt kløftede, i farver evigt skiftende klippespidsler.

Betegnelsen jordens midtpunkt, prosaisk beskrevet ligger øen på 70° 40' nordlig bredde og 52° vestlig længde, er ikke et produkt alene af lokal selvfølelse – skulle vi lade det stå ved dette, ville jorden være temmelig navlebefængt – men fremmede, som ikke havde behov at støtte lokalpatriotismen, har fra tid til anden også fundet noget indlysende i et sådant udtryk. I C. M. Normann-Hansens bog „Fra Volga til Umanak“, som udkom i 1932, kan vi således finde følgende beskrivelse af øens virkning på ham:

„Den store Umanak i nord står for mig fremfor noget andet sted i eventyrets skær. Når tågen en sommermorgen hviler tæt over Umanakfjorden og hundrede isfjelde kalver med drøn efter drøn under tågedækket, da tager suggestionen fat: dette er jo slaget den 2den april, som opføres atter og atter med kartovernes brag under krudtrøgstågen.

Og når tågen letter, og solen dag og nat vandrer rundt om Umanak-øens stejle fjeld - rundt og rundt om dette samme fjeld – da må den mest nøgterne sjæl give efter for suggestionens magt og erkende, at her er vi i verdens midtpunkt – dette stejle fjeld, som solen i seks ugers evighed drejer rundt om uden at gå ned, må være jordens midtpunkt og navle.“

De, der kender forfatteren, vil forstå værdien af denne hyldest – han var ikke ukendt med verdens jordiske skønhed iøvrigt.

Men Umanak virker ikke storslået på omgivelsernes bekostning. Et indtryk af den natur, som omkranser øen, får vi bedst i fhv. medicinalkonsulent Alfr. Bertelsens

store og, dengang – på mange områder også idag – uhyre oplysende bog „Grønland i tohundredåret for Hans Egedes landgang“, hvor han beskriver udsigten fra byen. Det hedder herom:

„Udsigten fra den nordlige, højest beliggende del af byen er pragtfuld til alle sider, og man forstår det ry, der går om Umanak-fjordens særegne skønhed; i nordvest tegner sig Upernivik-næssets og Ubekendt Ejlandes skønne linier; imellem dem skimtes de 125 km fjerne fjeldtoppe på Svartenhuk; syd for Ubekendt Ejlande følger blikket Umanak-fjordens flade. I sydvest stiger Nugssuaqs højland op af havet med Kilertinguits knejsende tinde; i syd og sydøst fortsætter fjeldkæden dækket med højlandsis og gennemskåret af bræer, så langt øjet rækker. I øst kan man se ind over Igssua og Ikerasak-øen med de altid af isfjelde og kalvis opfyldte sunde; derefter følger Pigigaks lodrette fjeldvægge og Storøens massive klippeblok og endelig i nordøst bag Satut-øerne bratningerne på Uvkusigssat-halvøen og Agpat-øen.

Et vildt forrevet landskab, hvor de høje stejle fjelde, bræerne og isfjeldene forener sig i et storslået og uforglemmeligt syn.“

Det er ikke så underligt, at styrelsen hyppigt har modtaget ansøgninger fra embedsmænd, som ved en kommende vakance ønskede et virke blandt befolkningen her, tillige i en by med en vis smilende ynde over sig.

Men – intet er fuldkomment, skønheden får ofte i særlig grad tilværelsens hårde realiteter ind på livet. De imponerende omgivelser til trods har befolkningen ikke haft lejlighed til at lade energien eliminere til fordel for det indbydende i en daglang filosofien over at befinde sig i dette naturens yppige centrum.

Skal man klare dagen og vejen her, er man næsten udelukkende henvist til at søge sit erhverv på fangst- og fiskeriområdet, hvor man driver garnfangst efter ringsæl og et ikke ringe hellefisk- og hajfiskeri – som bierhverv er hertil af betydning kun jagten på lomvier og tatteratter, lidt indsamling af stormfugleæg samt fiskeri af ulk og fjordtorsk – og vilkårene for de frie erhververe er hårde. Forfærdende ofte må befolkningen modtage den knugende meddelelse om, at havet påny har krævet sine ofre blandt stedets fangere og fiskere.

Men de sidste år har ikke ladet det stå ved bekymringer alene på dette område – det stærkt stigende befolkningstal har gjort det brændende aktuelt at afklare byens fremtidige status, for der er ikke til stadighed erhvervsbetingelser for en befolkning, som fordobles på mindre end tyve år.

Uanset hvor intensivt jagten på sæler og fugle drives her, vil den ikke idag kunne give sine udøvere en levelfod, der svarer til tidens krav. Fiskeriet, hvormed i første række er tænkt på hellefisk-fiskeriet, er mere betydningsfuldt, men kan, i modsætning til det for sydligere byer gældende, kun blive et begrænset virkefelt.

Årsagen hertil ligger i væsentlig grad i, at det ikke er rentabelt at sætte større

Stirrer ud over fjorden og venter på far.

Foto: Kirsten Roland

både ind i fiskeriet. På grund af islæg kan man ikke forvente at kunne sejle i mere end fem af årets tolv måneder, og kun ved en umenneskelig indsats vil man – måske – kunne hente de fornødne indtægter hjem i en så kort periode – som vanskeligt vejrlig yderligere decimerer. Fiskeriet må istedet drives fra mere økonomiske både på 20–22 fod, men disse bådes kortere aktionsradius betyder uheldigvis en stærk afgrænsning af det fiskeriområde, som det stigende antal erhvervsbåde kan udnytte.

Hvad resultatet heraf bliver, synes ikke at være svært at forudse. Fiskeriet kan udvides ved hjælp af større både – hvis man blot ikke samtidig tabte rentabiliteten af syne.

I tidligere tid regulerede de grønlandske lokaliteter størrelsesmæssigt sig selv, idet den minimale anvendelse af offentlige midler gjorde det umuligt at skabe et udfra selvforsyningsens nødvendighed overdimensioneret samfund. Idag følger politikken også på det forsorgsmæssige område nøje det i det sydlige Danmark gældende, hvilket bl. a. vil sige, at ingen må mangle det fornødne til livets ophold. At dette er et gode, er hævet over al kritik, men på den anden side kan det være medvirkende til, at steder med vanskelige beskæftigelsesforhold ikke aflastes overskydende arbejdskraft i det omfang, som eventuelle arbejdsmuligheder andet steds i landet måtte indbyde til.

Umanak er nemlig i den specielle – men dog ikke enestående – situation, at den, i modsætning til de fleste andre større grønlandske bysamfund, ikke kan afhjælpe erhvervsproblemet ved yderligere investeringer i industrianlæg og lignende, men må søge en løsning på den måde, at der skabes interesse hos en del af befolkningen for en fremtid ved de såkaldte „sugesteder“ sydpå.

At en sådan interesse kan skabes, og iøvrigt allerede er skabt, ser man af det stigende antal unge mænd og kvinder, som de seneste år hver sommer med skib og fly lader sig befordre til destinationer på kysten, hvor udviklingen har skabt rigeligt sæsonarbejde som en forløber for muligheden af helårsbeskæftigelse senere. I 1962 var antallet af sådanne unge sydrejsende omkring hundrede, som i kraft af en almindelig god arbejdsindsats og en af myndighederne etableret frivillig opsparingsordning kan have et pænt beløb tilgode ved hjemkomsten om efteråret. Den forstående trangere tid her gør nok hyppigt et alvorligt indhug i pengene – måske kommer de tillige familiemedlemmer til gode i en videre kreds, end rimeligt er – men man holder sig fri for offentlig hjælp og kan muligvis ovenikøbet afse lidt til sparekassen.

De unges pionertjeneste sydpå med et øjensynligt godt resultat har ikke i videre omfang gjort indtryk på folk i mere modne aldersklasser. Måske findes udviklingen endnu for uafklaret til, at man over en bredere front tør tage skridt til blot at tale til gunst for muligheden af at prøve lykken dér. Mange har bevaret et sikkert håb om, at uanset hvor mørkt man beskriver Umanaks fremtid, vil der nok før eller siden blive fundet udvej for en løsning, som sikrer tilstrækkeligt arbejde og indtjening, uden at nogen behøver at forlade fødebyen.

Desværre må et sådant synspunkt nok betegnes som utopisk. En befolkning ret meget større end den, der findes ved Umanak i dag, kan kun bevare en rimelig levestof ved stadig stigende anvendelse af offentlige midler. Men den unge generation, som

de sidste somre under deres arbejde i de ny samfund mod syd har fået et indblik i, hvad livet kan komme til at tilbyde også dem af goder, er fremtidens bedste gesandter i de hjemlige omgivelser, og med tiden som forbundsfælle betyder dette forhåbentligt, at det samfundsmæssigt bedste resultat engang opnås – en befolkningsfordeling i nord og syd efter beskæftigelsesmulighederne.

Nok hænger der idag en truende sky over jordens midtpunkt – men det behøver ikke at betyde et uafværgeligt stormvejr.

